

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1978/79: 20

med anledning av propositionen 1978/79: 153 om förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1978/79: 153 (utbildningsdepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att

1. antaga inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349),
2. i övrigt godkänna de riktlinjer för det förbättrade studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som förordats i propositionen,
3. till Studiemedelsfonden, utöver vad regeringen föreslagit i propositionen 1978/79: 100, bil. 12, anvisa ett investeringsanslag av 82 000 000 kr.

I propositionen föreslås att 18–19-åringar i gymnasial utbildning som flyttat hemifrån och brutit den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna t.v. ges rätt att gå över från studiehjälps- till studiemedelssystemet om de själva så önskar. Genom att gå över till studiemedelssystemet kan de själva finansiera sina studier. De elever som anser sig tillhöra föräldraekonomin bör alltid, oavsett om de bor kvar hos sina föräldrar eller inte, ha rätt att kvarstå i studiehjälpsystemet upp till 20 års ålder. Rätten att kvarstå i studiehjälpen är väsentlig främst för de elever som kommer från hem med svag ekonomi och som skulle kunna gå miste om betydande bidragsförmåner om övergången till studiemedelssystemet vore ovillkorlig i det fall man flyttar hemifrån. Därför föreslås i propositionen att de återbetalningspliktiga studiemedel som kan utgå inom studiehjälpen höjs för 18–19-åringar från nuvarande maximalt 5 000 kr. till 10 000 kr. per läsår. Rätten till dessa medel föreslås vara behovsprövade i förhållande till föräldraekonomin på samma sätt som i dag.

Det i propositionen intagna författningsförslaget är följande.

Förslag till

Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1973: 349)¹

dels att 4 kap. 2 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 3 kap. 1 a § och 4 kap. 2 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

1 a §

Studiehjälp får inte utgå för tid för vilken studiemedel enligt 4 kap. redan har beviljats.

Om verkan av att den studerande beviljats studiehjälp och studiemedel för samma tid finns bestämmelser i 4 kap. 2 a §.

4 kap.

2 §

Studiemedel utgår även till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som omfattas av förordnande enligt 3 kap. 1 §. Studiemedel vid sådan läroanstalt eller utbildningslinje utgår dock för visst läsår eller del därav endast till studerande som fyller lägst 20 år under det kalenderår då läsåret börjar.

Studiemedel utgår även till studerande vid de läroanstalter och utbildningslinjer som omfattas av förordnande enligt 3 kap. 1 §. Studiemedel vid sådan läroanstalt eller utbildningslinje utgår dock för visst läsår eller del därav till studerande som

1. ej stadigvarande bor hos sina föräldrar och som fyller lägst 18 år under det kalenderår då läsåret börjar eller

2. fyller lägst 20 år under det kalenderår då läsåret börjar.

Med förälder avses dels fader eller moder som har vårdnaden eller, i fråga om studerande som fyllt 18 år, senast har haft vårdnaden om den studerande, dels fader eller moder som stadigvarande sammanbor med sådan vårdnadshavare. I fråga om fosterbarn gäller vad som sägs om föräldrar i stället fosterföräldrarna.

¹ Lagen omtryckt 1975: 359.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 a §

Studiemedel får inte utgå för tid för vilken studiehjälp enligt 3 kap. redan har beviljats.

Beviljas studerande studiemedel och studiehjälp för samma tid gäller tredje–femte styckena.

Den studerande får inte uppbära vad han har beviljats i studiehjälp. Har han redan uppburit sådan studiehjälp skall det belopp som han har uppburit avräknas från studiemedelsbeloppet för nämnda tid. Avräkningen sker från de belopp som har beviljats i studiebidrag, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning i nu nämnd ordning.

Avräknat belopp skall jämföras med studiebidrag, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning i den omfattning som avräkningen avser motsvarande studiestödsform.

Belopp som inte kan avräknas skall återkrävas. Därvid tillämpas 9 kap. 2 § tredje stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

Motionerna*Motioner väckta med anledning av propositionen*

I motionen 1978/79: 2245 av Olof Palme m. fl. (s) hemställs att riksdagen

1. beslutar, med avslag på propositionen 1978/79: 153, godkänna de riktlinjer för förbättrat studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som förordats i motionen,

2. till Studiebidrag m. m., utöver vad regeringen föreslagit i prop. 1978/79: 100, anvisar ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

3. till Studiemedelsfonden, utöver vad regeringen föreslagit i prop. 1978/79: 100, anvisar ett investeringsanslag av 72 000 000 kr.

I motionen 1978/79: 2305 av Christina Rogestam (c) och Margit Odel-sparr (c) hemställs att riksdagen beslutar

1. att höja det återbetalningspliktiga beloppet som kan utgå inom studiehjälpen för 18–19-åringar till maximalt 12 000 kr. per år,

2. att som sin mening ge regeringen till känna att reglerna för återbetalningspliktiga studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen bör ses över i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en prioritering av studiehjälpen inför budgetåret 1980/81.

4. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppdrag till studiestödsutredningen.

Motion väckt under allmänna motionstiden vid riksmötet 1978/79

I motionen 1978/79: 1232 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om att studiestödsutredningen får i uppdrag att utreda frågan om en vidgning av studiestödet på det sätt som nämns i motionen.

Utskottet

Det studiesociala stödet för elever på gymnasial nivå utgår i form av studiehjälp så länge eleven är under 20 år. Äldre elever på denna nivå liksom elever på högskolenivå erhåller studiestöd i form av studiemedel. Studiehjälpen innefattar rätt till studiebidrag jämte olika tillägg samt återbetalningspliktiga studiemedel. Studiemedlen, vilkas totalbelopp är basbeloppsanknutet, innefattar rätt till studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel. Enligt riksdagsbeslut innevarande år (se SfU 1978/79: 16) kommer studiestöd för ett läsår om nio månader att utgå enligt följande under budgetåret 1979/80.

Studiehjälp

Studiebidrag	1 872 kr.
Inackorderingstillägg	2 565 kr.
Inkomstprövat tillägg	högst 1 125 kr.
Behovsprövat tillägg	högst 1 800 kr.
Resetillägg	högst 2 925 kr.
Återbetalningspliktiga studiemedel	högst 5 000 kr.

Studiemedel

Studiebidrag	2 178 kr.
Återbetalningspliktiga studiemedel*	16 162 kr.

Studiebidraget inom studiehjälpen utgår till alla elever. Resetillägg alternativt inackorderingstillägg utgår till elever som behöver resa till skolorten dagligen eller vara inackorderade där. Inackorderingstillägget omfattar också i viss utsträckning rätt till fria hemresor, vilkas förmånsvärde kan

* vid basbeloppet 13 100 kr.

variera mellan 45 kr. och 500 kr. per månad. Rätten till de nämnda tilläggen är inte beroende av någon ekonomisk prövning. Så är däremot fallet med rätten till såväl inkomstprövat och behovsprövat tillägg som återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen. Den ekonomiska prövningen sker i förhållande till både elevens och föräldrarnas ekonomi. För gift elev sker dock prövningen i förhållande till egen och makes ekonomi.

För budgetåret 1979/80 kommer inkomstprövat tillägg att kunna utgå med maximalt belopp i de fall inkomsten inte överstiger 38 000 kr. Är inkomsten högre reduceras tillägget. Behovsprövat tillägg skall inte kunna utgå om inkomsten överstiger 45 000 kr. Inkomstgränsen för rätt till oreducerade återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen fastställs av centrala studiestödsnämnden (CSN). För innevarande budgetår är inkomstgränsen 38 000 kr.

Även inom studiemedelssystemet sker en prövning av behovet av studiestöd. Hänsyn tas emellertid endast till elevens egen och i förekommande fall makes ekonomi. För budgetåret 1979/80 kommer elevens egen inkomst att påverka rätten till studiemedel först då inkomsten – för helt läsår räknat – överstiger 110 % av basbeloppet.

Gränsdragningen mellan studiehjälps- och studiemedelssystemet har främst skett med utgångspunkt i vilken skolform eleven tillhör. Vid inkomsten av 1964 års studiesociala reform hänfördes även äldre elever i gymnasial utbildning till studiehjälpsystemet, varvid särskilda bestämmelser om dessa elevers rätt till stöd infördes. År 1973 överfördes elever över 20 år på gymnasial nivå till studiemedelssystemet. Bakom 1964 års beslut om gränsdragningen mellan de båda stödformerna låg bedömningen att elever i gymnasieskolan som inte nått myndighetsåldern tillhörde föräldraekonomin. För att undanröja sociala, ekonomiska och geografiska hinder för ungdomarnas möjligheter till gymnasieutbildning fick elever som kom från hem med svag ekonomi eller hem som var belägna på annan ort än skolan rätt till olika tillägg inom studiehjälpen.

I samband med att myndighetsåldern sänktes till 18 år genom beslut av 1974 års riksdag aktualiserades frågan om myndiga elever fortfarande borde anses ha en sådan anknytning till föräldrahemmet att deras rätt till studiestöd skulle vara beroende av föräldrarnas ekonomi. Ett flertal motioner i ämnet har behandlats av riksdagen, senast vid 1977/78 års riksmöte. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1977/78: 18 erinrade utskottet med anledning av ett motionsyrkande om att en reformering av studiestödet till 18–19-åringar borde prioriteras framför andra studiesociala frågor och om att utskottet tidigare betonat vikten av en förstärkning av ungdomsstudiestödet. Utskottet ansåg att det remissbehandlade förslag till provisoriska regler för studiestöd till 18–19-åringar som studiestödsutredningen lagt fram i sitt principbetänkande (SOU 1977: 31) Studiestöd, Alternativa utvecklingslinjer gav tillräckligt underlag för ett förslag i frågan snarast.

Studiestödsutredningen, som tillkallats för att göra en översyn av det studiesociala stödet, har i sitt nämnda principbetänkande föreslagit att gränsen mellan studiehjälpssystemet och studiemedelssystemet även i fortsättningen dras vid 20 år. Samtidigt föreslår utredningen att myndighetsåldern får utgöra den gräns i studiehjälpssystemet vid vilken den studerande får lyfta så stort sammanlagt stöd att det räcker för att på egen hand finansiera studierna. Utredningens förslag till omedelbara åtgärder för 18–19-åringar, i avvaktan på att frågan får en slutgiltig lösning, innebär också att myndiga elever under 20 år i gymnasieskolan även fortsättningsvis skall tillhöra studiehjälpssystemet. De skall emellertid få möjlighet att utnyttja de återbetalningspliktiga studiemedlen inom detta system till ett belopp av – omräknat i dagens penningvärde – högst 13 500 kr. För elever som flyttat hemifrån skall en ekonomisk prövning av rätten till studiemedel göras utan hänsynstagande till föräldrarnas ekonomi. Förslaget har vunnit bred anslutning vid remissbehandlingen.

I tilläggsdirektiv till studiestödsutredningen i augusti 1978 har departementschefen ansett att ett förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningen föreslagit bör kunna genomföras fr. o. m. budgetåret 1979/80.

I propositionen har departementschefen emellertid inte följt utredningens förslag utan i stället förordat att de 18–19-åringar som flyttat hemifrån skall ha rätt att välja om de fortfarande vill tillhöra studiehjälpssystemet eller gå över till studiemedelssystemet. De 18–19-åringar som fortfarande tillhör eller väljer att tillhöra studiehjälpssystemet föreslås samtidigt få rätt till återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpssystemet med högst 10 000 kr. Liksom hittills skall rätten till dessa medel prövas med hänsynstagande till föräldrarnas ekonomi.

Propositionens förslag har mött kritik i såväl motionen 2245 av Olof Palme m. fl. som i motionen 2305 av Christina Rogestam och Margit Odelsparr. Kritiken går främst ut på att valet mellan å ena sidan studiehjälpssystemet med dess för många elever högre bidragsbelopp och å andra sidan studiemedelssystemet med dess högre totalbelopp av återbetalningspliktiga studiemedel kan bli svårbedömt för den enskilde eleven. I de fall eleven väljer studiemedelssystemet kan valet leda till en skuldsättning som är högre än nödvändigt. Motionärerna i motionen 2245 yrkar avslag på propositionens förslag och lägger fram ett nytt förslag till studiestöd för 18–19-åringar. Motionärerna i motionen 2305 uppger att de med hänsyn till svårigheterna att nu utarbeta ett alternativt förslag anser sig tvungna att acceptera propositionens förslag men föreslår vissa ändringar i detta.

Förslaget i motionen 2245, som anknyter till studiestödsutredningens förslag och till den nuvarande principiella uppbyggnaden av studiehjälpen, utgår från att 18–19-åringar som inte bor i föräldrahemmet skall kunna förfoga över ungefär lika mycket medel som elever som tillhör studieme-

delssystemet. Detta skall ske genom att de får rätt att utan prövning mot föräldrarnas ekonomi utnyttja studiehjälpens återbetalningspliktiga studiemedel i sådan utsträckning, att medlen tillsammans med studiehjälpens studiebidrag och de tillägg eleven har rätt till inom studiehjälpssystemet motsvarar det belopp som kan utgå inom studiemedelssystemet. Vissa förmåner som kan utgå till eleverna utöver de nämnda bidragsbeloppen bör dock beaktas vid tilldelningen av återbetalningspliktiga studiemedel. Sålunda bör värdet av den till inackorderingstillägget knutna rätten till fria hemresor avräknas med ett schablonbelopp. Med hänsyn till att studerande i gymnasieskolan som regel har fria skolluncher och läromedel och folkhögskolornas elever i allmänhet inte erlägger hel inackorderingsavgift bör även dessa förmåner medföra en reducering av de återbetalningspliktiga studiemedlen. Till övriga 18–19-åringar skall, i enlighet med vad som föreslagits i propositionen, återbetalningspliktiga studiemedel efter prövning mot föräldraekonomin kunna utgå med högst 10 000 kr.

I motionen framhålls att den studerande inte skall få byta stödform under pågående termin. För att möjliggöra en snar utbetalning av studiestödet föreslås att CSN, utan att avvakta skolstyrelsens behandling av den studerandes ansökan om olika bidragsdelar inom studiehjälpen, bör ges möjlighet att fatta preliminära beslut om utbetalning.

De ändringar i propositionens förslag som föreslås i motionen 2305 innebär att det belopp som skall kunna utgå för 18–19-åringar i återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen höjs till 12 000 kr. per läsår. Samtidigt bör villkoren för att få studiemedel inom studiehjälpssystemet mildras för alla elever. Som en rimlig inkomstgräns för reducering av studiemedlen föreslår motionärerna 50 000 kr. Motionen innehåller också en begäran om att riksdagen skall uttala att en kraftigare satsning på studiehjälpens område bör prioriteras framför andra studiesociala frågor i 1980/81 års budget. I första hand bör därvid inkomstgränserna för inkomstprövat och behovsprövat tillägg höjas liksom inackorderingstilläggets belopp. Motionärerna begär slutligen att studiestödsutredningen skall få i uppdrag att överväga och kostnadsberäkna ett förslag med en extra bidragsdel i studiemedelssystemet för studerande på gymnasial nivå, så att skuldsättningen kan hållas nere för ungdomar som återupptar gymnasiala studier efter några år i arbetslivet.

Enligt utskottets mening är det angeläget att man håller fast vid den princip som varit vägledande för utformningen av ungdomsstudiestödet, nämligen att gymnasiestudierna skall vara tillgängliga för alla utan en omfattande skuldsättning. När möjligheterna för 18–19-åringar i gymnasieskolan att själva finansiera sina studier nu utvidgas bör reglerna därför utformas så att skuldsättningen så långt möjligt hålls nere. Förslaget i motionen 2245 tillgodoser denna målsättning på ett bättre sätt än propositionens förslag, eftersom den studerande enligt motionsförslaget alltid får behålla de förmåner som kan utgå inom studiehjälpen. I praktiken torde

nämligen propositionens förslag leda till att majoriteten av de elever för vilka reformen är avsedd blir tvungna att välja studiemedelssystemet för att få tillräckliga medel för sitt uppehälle. Propositionens alternativ, återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen efter prövning mot föräldrarnas ekonomi, torde endast lösa finansieringsproblemen för ett fåtal elever. Det kan i detta sammanhang nämnas att omkring 1 % av de studiehjälpsberättigade eleverna f. n. uppbär återbetalningspliktiga studiemedel. Utskottet anser också att motionsförslaget bättre än propositionens förslag ansluter sig till de principer som kommer att vara vägledande för studiestödsutredningen vid avgränsningen av den framtida studiehjälpen. Utskottet förordar därför att förslaget i motionen 2245 med vissa ändringar och förtydliganden som kommer att beröras i det följande läggs till grund för provisoriska regler om studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning och avstyrker bifall till propositionens förslag.

Ett villkor för att den studerande skall erhålla återbetalningspliktiga studiemedel utan prövning mot föräldrarnas ekonomi bör enligt utskottets mening vara att sambandet med föräldraekonomin brutits. I allmänhet torde detta vara fallet om eleven stadigvarande flyttat hemifrån. Den studerande bör genom en försäkran, styrkt med intyg, utlåtande eller dylikt från någon utomstående som har möjlighet att bedöma elevens situation, t. ex. skolkurator eller studierektor, klargöra att det nämnda villkoret är uppfyllt. Som regel torde man böra räkna med att denna försäkran kommer att godtas av det beslutande organet. Det kan nämligen knappast vara möjligt att i varje enskilt fall göra en detaljerad undersökning av om kriteriet "brutit sambandet med föräldraekonomin" uppfyllts. Förutom att detta skulle kräva betydande administrativa insatser skulle det strida mot det studiesociala systemets generella uppbyggnad och intentionerna bakom den nu förestående reformen. Man torde få räkna med att också många 18–19-åringar som får inackorderingstillägg för studier i t. ex. gymnasieskolor och folkhögskolor kommer att kunna söka och beviljas återbetalningspliktiga medel. Något krav på att sådana inackorderade elever skall förhyra en egen bostad för att bli betraktade som fristående från föräldraekonomin bör inte uppställas, om eleven på annat sätt gör sannolikt att sambandet med föräldraekonomin brutits.

Slopandet av prövningen mot föräldrarnas ekonomi medför att det endast är elevens egen och i förekommande fall makes ekonomi som skall påverka rätten till studiemedel. Ekonomiprövningen bör enligt utskottets mening ske med tillämpning av de regler som gäller inom studiemedelssystemet. Den totalnivå på stödet som åsyftas skall jämföras med studiemedelssystemets totalnivå, med beaktande av ändringar till följd av basbeloppets förändring men med bortseende från barntillägg och andra extra förmåner.

Enligt motionsförslaget skall vissa förmåner som tillkommer gymnasieskolans elever beaktas vid tilldelning av återbetalningspliktiga studiemedel.

del. Av främst administrativa skäl anser utskottet att hänsyn därvid endast bör tas till förmåner i form av fria skolmåltider och fria läromedel, eftersom dessa förmåner lätt kan beräknas till ett för hela elevbeståndet gemensamt schablonbelopp med utgångspunkt i det värde de representerar för mottagarna. Vägledning härom bör kunna fås i det material som Svenska kommunförbundet ställer samman. Förmåner i form av fria hemresor till inackorderade elever och i form av låga inackorderingskostnader bör däremot inte påverka studiemedelsbeloppets storlek. Det bör ankomma på regeringen att fastställa de nämnda schablonbeloppen efter förslag från CSN.

Utskottet vill särskilt understryka att de föreslagna ändringarna beträffande villkoren för studiehjälp endast berör de återbetalningspliktiga studiemedlen. Bestämmelserna för studiehjälpen i övrigt blir oförändrade. Rätten till inkomst- och behovsprövat tillägg för ogift elev skall sålunda även i fortsättningen prövas mot föräldrarnas ekonomi. Likaså skall inackorderings- och resetilläggen utgå enligt nuvarande regler. Den till inackorderingstillägget knutna rätten till fria hemresor skall som nämnts inte medräknas i de bidragsbelopp som fylls ut med återbetalningspliktiga studiemedel.

Med hänsyn till de väsentligt vidgade möjligheterna för 18–19-åringar som inte tillhör föräldraekonomin att få uppbära återbetalningspliktiga studiemedel är det enligt utskottets mening rimligt att bedöma även övriga gymnasieelevers rätt till återbetalningspliktiga studiemedel efter generösare regler än som gäller f. n. Utskottet, som förutsätter att denna fråga närmare kommer att prövas i studiestödsutredningen, kan biträda förslaget i motionen 2305 om att den inkomstgräns där de återbetalningspliktiga studiemedlen för alla elever i gymnasieskolan trappas av höjs till 50 000 kr. för budgetåret 1979/80. Däremot anser utskottet att det i propositionen och motionen 2245 föreslagna maximibeloppet för återbetalningspliktiga studiemedel till 18–19-åringar som har kvar sambandet med föräldraekonomin, 10 000 kr., är tillräckligt högt och avstyrker därför bifall till förslaget i motionen 2305 om en höjning av beloppet till 12 000 kr.

Regeringen har beräknat kostnaderna för propositionens förslag om studiestöd till 18–19-åringar till 82 milj. kr. och föreslagit att ett motsvarande investeringsanslag anvisas till Studiemedelsfonden. Med hänsyn till att en kostnadsberäkning endast kan grundas på osäkra antaganden om vilket intresse som finns bland 18–19-åringarna av att utnyttja möjligheten till återbetalningspliktiga studiemedel finner utskottet inte anledning frånga de kostnadsberäkningar som gjorts i motionen 2245 och som nära ansluter sig till beräkningarna i propositionen. Utskottet utgår därvid från att regeringen, om behov av ytterligare medel uppstår, återkommer med en begäran om anvisning av medel på tilläggsbudget för nästa budgetår.

Enligt propositionen bör studiemedelsnämnderna tillföras resurser som svarar mot den ökade arbetsbelastning som skulle följa av förslaget i

propositionen. Med hänsyn till att ansökningar om återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpssystemet handläggs av CSN medför utskottets förslag i stället ökade arbetsuppgifter för denna myndighet. De ytterligare medel, varmed regeringen avser att låta CSN få överskrida sitt myndighetsanslag, bör därför avse den centrala nämnden i stället för studiemedelsnämnderna.

I tilläggsdirektiven till studiestödsutredningen har understrukits att utredningen – i enlighet med riksdagsuttalande och utredningens och remissopinionens uppfattning – i sitt fortsatta arbete bör prioritera stödet till de yngre eleverna i gymnasial utbildning. Enligt utskottets uppfattning bör i enlighet med vad som anförts i motionen 2305 prioriteringen påbörjas redan i budgetarbetet rörande budgetåret 1980/81, vilket bör ges regeringen till känna.

På grund av att utskottet föreslagit att det vidgade studiestödet för 18–19-åringar på gymnasial nivå skall ges inom studiehjälpssystemet anser utskottet att någon riksdagens åtgärd inte är påkallad med anledning av yrkandet 4 i motionen 2305.

Utskottet behandlar slutligen motionen 1232 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, vilken väckts under den allmänna motionstiden i år. Motionärerna begär att studiestödsutredningen skall få i uppdrag att utreda frågan om en vidgning av studiestödet för elever mellan 18 och 20 år som studerar på gymnasial nivå och på högskolenivå.

Motionärernas yrkande om ökat stöd till gymnasieeleverna får anses tillgodosett genom de av utskottet ovan förordade nya bestämmelserna för återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpssystemet. Vad härfter angår studerande på högskolenivå innebär gällande bestämmelser för studiemedel att någon undre åldersgräns för rätt till detta stöd inte finns. Högskoleelev, som inte fyllt 20 år, har således rätt till studiemedel utan prövning mot föräldraekonomin. Med hänsyn till det anförda bör motionen 1232 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer att riksdagen

1. beträffande studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sambandet med föräldraekonomin
 - a) med anledning av motionen 1978/79: 2245, yrkandet I i motsvarande del, och med avslag på propositionen 1978/79: 153 i motsvarande del antar följande såsom *utskottets förslag* betecknade

Förslag till

Lag om ändring i studiestödslagen (1973: 349)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 12 § studiestödslagen (1973: 349) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Utskottets förslag***3 kap.****12 §**

Återbetalningspliktiga studiemedel kan beviljas studerande som är i behov av studiehjälp utöver dem som han fått med stöd av övriga bestämmelser om studiehjälp.

Vid bedömandet av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel skall beaktas den studerandes och, om han är gift, makens ekonomiska förhållanden. Om den studerande ej är gift, skall hänsyn tagas även till föräldrarnas ekonomiska förhållanden.

Återbetalningspliktiga studiemedel kan beviljas studerande som är i behov av studiehjälp utöver dem som han fått med stöd av övriga bestämmelser om studiehjälp.

Vid bedömandet av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel skall för studerande som är gift beaktas hans och hans makes ekonomiska förhållanden.

Vid bedömandet av behovet av återbetalningspliktiga studiemedel skall för studerande som är ogift beaktas

1. den studerandes och hans föräldrars ekonomiska förhållanden, om den studerande fyller högst 17 år under det kalenderår, då läsåret börjar,

2. den studerandes och hans föräldrars ekonomiska förhållanden, om den studerande fyller lägst 18 år under det kalenderår, då läsåret börjar, och inte har brutit sambandet med föräldraekonomin,

3. den studerandes ekonomiska förhållanden, om den studerande fyller lägst 18 år under det kalenderår, då läsåret börjar, och har brutit sambandet med föräldraekonomin.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.

- b) med anledning av motionen 1978/79: 2245, yrkandet 1 i motsvarande del, och med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om återbetalningspliktiga studiemedel till angivna grupp,
2. beträffande maximibelopp för återbetalningspliktiga studiemedel till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som inte brutit sambandet med föräldraekonomin med bifall till propositionen i motsvarande del och till motionen 1978/79: 2245, yrkandet 1 i motsvarande del, samt med anledning av motionen 1978/79: 2305, yrkandet 1, godkänner de riktlinjer för maximibelopp som förordats i propositionen,
 3. beträffande inkomstprövningen av återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen med bifall till motionen 1978/79: 2305,

yrkandet 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inkomstprövningen,

4. beträffande en prioritering av studiehjälpen vid budgetberedningen inom regeringskansliet rörande budgetåret 1980/81 med bifall till motionen 1978/79: 2305, yrkandet 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. beträffande en extra bidragsdel inom studiemedelssystemet till elever på gymnasial nivå avslår motionen 1978/79: 2305, yrkandet 4,
6. beträffande utredning om studiestödet till 18–19-åringar avslår motionen 1978/79: 1232,
7. beträffande medelsanvisningen,
 - a) med bifall till motionen 1978/79: 2245, yrkandet 2, utöver tidigare anvisat belopp (SfU 1978/79:16, rskr 193) till *Studiebidrag m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar 10 000 000 kr.,
 - b) med bifall till motionen 1978/79: 2245, yrkandet 3, och med anledning av propositionen utöver tidigare anvisat belopp (SfU 1978/79: 16, rskr 193) till *Studiemedelsfonden* för budgetåret 1979/80 anvisar ett investeringsanslag av 72 000 000 kr.

Stockholm den 26 april 1979

På socialförsäkringsutskottets vägnar

SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Eric Carlsson (c), Per-Eric Ringaby (m), Helge Karlsson (s), Britta Bergström (fp), Doris Håvik (s), Maj Pehrsson (c), Eric Marcusson (s), Allan Åkerlind (m), Börje Nilsson (s), Gösta Andersson (c), Ralf Lindström (s), Elis Andersson (c), Lars-Åke Larsson (s) och Christina Rogestam (c).

Reservation

av Per-Eric Ringaby (m), Britta Bergström (fp) och Allan Åkerlind (m) vilka anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande som börjar på s. 5 med "Enligt utskottets" och slutar på s. 8 med "motionen 2305." bort ha följande lydelse:

Den kritik som riktats mot propositionens förslag i motionerna 2245 och 2305 finner utskottet ooberättigad. Särskilt har svårigheterna för den enskilde eleven att välja om det är förmånligare att gå över till studiemedelssystemet än att stanna kvar i studiehjälpssystemet betonats i motionerna. Dessa svårigheter kommer emellertid att väsentligt kunna elimineras genom att eleverna till hjälp vid sitt val får tabeller som utvisar nivån på

studiehjälpen i olika inkomstlägen. Eleverna bör också kunna få hjälp genom personlig rådgivning inom skolan. I motionerna har vidare anmärkts på att elever som går över till studiemedelssystemet går miste om betydande bidragsförmåner. Utskottet konstaterar emellertid att för de elever som inte uppbär något av de olika tilläggen inom studiehjälpen utan endast studiebidraget skulle en övergång till studiemedelssystemet med dess högre bidragsdel innebära ökat bidrag. För de elever återigen, som uppbär tillägg efter ekonomiprovning, har möjlighet skapats att finansiera studierna inom ramen för studiehjälpsystemet genom propositionens förslag om en höjning av de återbetalningspliktiga studiemedlen inom studiehjälpen till maximalt 10 000 kr. per år.

Sett från administrativ synpunkt är propositionens förslag betydligt mindre komplicerat än förslaget i motionen 2245. Propositionens förslag bygger nämligen på redan befintliga rutiner för utbetalning av studiehjälp resp. studiemedel. Med hänsyn till reformens provisoriska karaktär, i avvaktan på det slutliga ställningstagandet till studiestödsutredningens kommande förslag, framstår det som desto mer angeläget att inte nu ytterligare komplicera administrationen av studiestödet. Ett genomförande av det förslag utskottsmajoriteten förordat kommer att medföra ett flertal nya administrativa rutiner, dels p. g. a. de föreslagna förskottsutbetalningarna vid terminens början, dels p. g. a. att det kan bli nödvändigt med återkommande justeringar av de återbetalningspliktiga studiemedlens belopp under terminens gång efter hand som CSN får besked om vilka olika tillägg eleven har beviljats av skolstyrelsen.

Förutom den nämnda administrativa merbelastningen innebär utskottsmajoritetens förslag — i förhållande till propositionens — en utvidgning av såväl den personkrets som skall få del av reformen som möjligheterna för alla gymnasieelever att få tillgång till de återbetalningspliktiga studiemedlen inom studiehjälpen. Det framstår som anmärkningsvärt att någon hänsyn inte tagits här till vid beräkningen av ytterligare medel till anslagen Studiebidrag m. m. och Studiemedelsfonden. Även om det möter svårigheter att någorlunda säkert beräkna kostnaderna för en reform på området framstår det ändå som uppenbart att majoritetsförslaget föranleder en ökad belastning på budgeten utöver propositionens förslag med ett belopp som sannolikt inte understiger 20 milj. kr. och som — beroende på utnyttjandegraden — kan komma att uppgå till 40 milj. kr. Det belopp varmed CSN avses få överskrida sitt anslag borde också ha räknats upp med hänsyn till den administrativa merbelastning som följer av majoritetsförslaget.

På grund av det anförda förordar utskottet att propositionens förslag, som utskottet finner väl underbyggt, genomförs. Utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen 2245. Utskottet avstyrker också bifall till yrkandet i motionen 2305 om en uppräknig av maximibeloppet för återbetalningspliktiga studiemedel inom studiehjälpen till 12 000 i stället för, såsom föreslagits i propositionen, 10 000 kr.

Vad härefter angår yrkandet i sistnämnda motion om en uppräknig av den inkomstgräns där de återbetalningspliktiga studiemedlen inom studie- hjälpen börjar avtrappas ankommer det på CSN att fastställa denna gräns. Inkomstgränsen har hittills överensstämt med inkomstgränserna för de inkomstprövade och behovsprövade tilläggen. I enlighet med förslag i årets budgetproposition höjs inkomstgränsen för det behovsprövade tilläg- get till 45 000 kr. fr. o. m. den 1 juli i år (SfU 1978/79: 16, rskr 193). Utskot- tet, som förutsätter att CSN gör en justering även av inkomstgränsen för de återbetalningspliktiga studiemedlen inför det kommande budgetåret, finner inte anledning biträda yrkandet i motionen 2305 om en så hög uppräknig av inkomstgränsen som till 50 000 kr.

Motionen 2305 innehåller också yrkanden om en prioritering av studie- hjälpen i det kommande budgetarbetet och om att studiestödsutredningen skall få i uppdrag att överväga och kostnadsberäkna en bidragsdel i studie- medelssystemet för studerande på gymnasial nivå. Med hänsyn till studie- stödsutredningens pågående arbete, i vilket enligt direktiven stödet till yngre gymnasieelever skall prioriteras, finns det enligt utskottets uppfatt- ning inte anledning att nu göra några uttalanden om nivån och konstruk- tionen av studiestödet till gymnasieeleverna. Utskottet avstyrker följaktli- gen bifall till motionen 2305 även i nu behandlade delar.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen

under moment 1

1. beträffande studiestöd till 18–19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sambandet med föräldraekonomin

- a) med bifall till propositionen 1978/79: 153 i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79: 2245, yrkandet 1 i motsvarande del, antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen,

- b) med bifall till propositionen i motsvarande del och med avslag på motionen 1978/79: 2245, yrkandet 1 i motsvarande del, godkän- ner de riktlinjer som förordats i propositionen för ett förbättrat stu- diestöd till 18 - 19-åringar i gymnasial utbildning som brutit sam- bandet med föräldraekonomin.

under moment 3

3. beträffande inkomstprövningen av återbetalningspliktiga studie- medel inom studiehjälpen avslår motionen 1978/79: 2305, yr- kandet 2,

under moment 4

4. beträffande en prioritering av studiehjälpen vid budgetbered- ningen inom regeringskansliet rörande budgetåret 1980/81 avslår motionen 1978/79: 2305 yrkandet 3,

under moment 7

7. beträffande medelsanvisning med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79: 2245, yrkandena 2 och 3, utöver tidigare anvisat belopp (SfU 1978/79: 16, rskr 193) till *Studie-medelsfonden* för budgetåret 1979/80 anvisar ett investeringsanslag av 82 000 000 kr.

